

ціонального стану організму. Це засвідчує зниження ЧСС у спокої на 3-19 % та збільшення відношення ваги тіла до росту, що є, на нашу думку, одночасно показником підвищення працездатності учнів.

Упродовж експериментальної роботи у сліпоглухих дітей спостерігалось підвищення рухової активності у процесі виконання фізичних вправ. Більшість з них стали активними учасниками всіх форм проведення занять. У дітей поступово сформувалися навички самостійного виконання фізичних вправ.

З огляду на зазначене, доходимо висновку, що вдосконалення рухової сфери, підвищення активності, формування навичок самостійної роботи забезпечили передумови прискорення соціальної адаптації дітей, що мають складні сенсорні порушення. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в розробці методики самостійних занять фізичними вправами дітей зі складними сенсорними порушеннями.

Література:

1. Земцова М.И. Учителю о детях с нарушениями зрения М.И.Земцова. – М.: Просвещение, 1973. – 159 с.
2. Мещеряков А.И. Слепоглухонемые дети: развитие психики в процессе формирования поведения / А.И. Мещеряков. – М.: Педагогика, 1974. – 326 с.
3. Солнцева Л. И. Развитие компенсаторных процессов у слепых детей дошкольного возраста / Л.И.Солнцева. – М.: Педагогика, 1980. – 192 с.

ОГРАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕДИКО-ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

УДК: 37.01.008:373.5.035:613

Воскобойнікова Г.Л.

Стаття присвячена дослідженню організаційно-педагогічних засад формування медико-валеологічної компетентності в системі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Автором доведено, що домен компетентності визначається освітньо-кваліфікаційними вимогами, які обумовлюють кінцевий результат етапу навчання у ВНЗ за освітньо-кваліфікаційним рівнем, педагогічного процесу, що забезпечує завершення професійної підготовки. Визначено, що формування медико-валеологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи - цілеспрямований, науково обґрунтований педагогічний процес набуття фахово-особистісних якостей на підґрунті теоретичних і практичних медико-валеологічних знань, умінь та навичок, особистісної здатності до професійного творчого розвитку, шляхом самовдосконалення, удосконалення системи шкільної освіти, застосування передового педагогічного досвіду та освітніх інновацій у галузі знань основ здоров'я людини, обумовлений науково-методичною системою та організаційно-педагогічними засадами професійної підготовки фахівців у ВНЗ.

Ключові слова: організаційно-педагогічні засади, науково-методична система, домен компетентності, медико-валеологічна компетентність, педагогічний процес, професійна підготовка, освітні інновації.

ОРГАНИЗАЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ МЕДИКО-ВАЛЕОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Воскобойникова Г. Л.

Статья посвящена исследованию организационно-педагогических основ формирования медико-валеологической компетентности будущих учителей начальной школы. Автором доказано, что домен профессиональной компетентности определяется образовательно-квалификационными требованиями, которые обуславливают конечный результат этапа обучения в ВУЗе соответственно образовательно-квалификационному уровню, педагогического процесса, который обеспечивает завершение профессиональной подготовки. Определено, что формирование медико-валеологической компетентности будущих учителей начальной школы – целенаправленный, научно обоснованный процесс приобретения профессионально-личностных качеств на основе теоретических и практических медико-валеологических знаний, умений и навыков, личностной способности к профессиональному творческому развитию, путем самосовершенствования, совершенствования системы школьного образования, применения передового педагогического опыта и образовательных инноваций в отрасли знаний основ здоровья человека, обусловленный научно-методической системой и организационно-методическими основами профессиональной подготовки специалистов в ВУЗе.

Ключевые слова: организационно-педагогические основы, научно-методическая система, домен компетентности, медико-валеологическая компетентность, педагогический процесс, профессиональная подготовка, образовательные инновации.

ORGANIZING-PEDAGOGICAL BASES OF THE SHAPING PHYSICIAN-VALEOLOGICAL COMPETENTION FUTURE TEACHERS OF THE GRADE SCHOOL

Voskoboynikova G.L.

The Article is dedicated to study organizing-pedagogical bases of the shaping physician- valeological competention future teachers of the grade school. The Author brings arguments that domain professional competention is defined educational- qualification by requirements, which condition the final result of the stage of the education in high school accordingly educational- qualification level, pedagogical process, which provides the termination of the training. It Is Determined

that shaping physician-valeological competention future teachers of the grade school - goal-directed, scientifically motivated process of acquisition professional-larval quality on base theoretical and practical physician-valeological of the knowledge's, skills and skill, larval ability to professional creative development, way personal improvement, improvements of the system of the school formation, using the leading pedagogical experience and educational innovation in branches of the knowledge's base health of the person, given scientifically-methodical system and organizing-methodical bases of the training specialist in high school.

The Keywords: organizing-pedagogical bases, scientifically-methodical system, domain competention, physician- valeological competention, pedagogical process, training, educational innovation.

Постановка проблеми. Запити сучасного суспільства обумовлюють соціальне замовлення фахівців, здатних вирішувати складні проблеми стрімкого суспільного розвитку. Потреби суспільства у розвитку людини є об'єктивними чинниками, що впливають на якість і зміст освіти, спричинюють її докорінні зміни, шляхом реформування, впровадження нових ідей, концептуальних підходів щодо стратегічних інноваційних напрямів розвитку освітніх процесів, одним з яких є компетентнісний підхід. Компетентнісний підхід формує якісно нову систему фахової підготовки, яка обумовлює реформацію змісту освіти - набуття наукових знань, практичних умінь і навичок, що забезпечують оптимальний рівень фахової компетентності, відповідно завдань майбутньої професійної діяльності.

Актуальність набуття медико-валеологічної компетентності майбутніми педагогами обумовлена соціальною і науково-педагогічною проблемою зміцнення і збереження здоров'я школярів, оскільки рівень здоров'я підростаючого покоління визначає майбутнє нації і держави, за резолюцією ООН є головним критерієм цивілізованості держави, її економічного і культурного майбуття. Підґрунтям вирішення проблеми зміцнення і збереження здоров'я підростаючого покоління є Національна доктрина розвитку освіти, Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про загальну і середню освіту», постанова КМУ від 10.01.2002 №14 «Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми «Здоров'я нації на 2002-2011 роки», Концепція «Здоров'я нації через освіту», Концепція неперервної валеологічної освіти в Україні.

Шкільна ланка безперервної валеологічної освіти реалізується через навчання основ здоров'я людини, здорового способу життя, безпеки життєдіяльності в інваріантному предметі «Основи здоров'я», який вивчається з 1 по 9 клас. У початковій школі викладання навчального предмету «Основи здоров'я» здійснюється учителями початкової школи.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню фахової підготовки кадрів – педагогів нової генерації, здатних вирішувати нагальні проблеми сучасності, в тому числі і вирішення проблеми зміцнення і збереження здоров'я підростаючого покоління, шляхом впровадження Концепції безперервної валеологічної освіти в Україні, формування здоров'язберігаючої компетентності учнів,

позитивних мотивацій на здоровий спосіб життя, присвячені численні публікації українських та зарубіжних науковців: В. Бобрицької, А. Богуш, Т. Бойченко, Ю. Бойчука, І. Брехмана, Є. Булич, Н. Вадзюк, Д. Вороніна, М. Гончаренко, В. Горащук, М. Гриньової, Б. Долинського, Л. Животовської, Л. Коваль, В. Мовчанюк, С. Страшко, А. Царенко, Р. Овчарової та ін.

Формуванню здоров'язберігаючої компетентності, аналізу підходів до її вивчення, основних ознак присвячено дослідження Т. Бойченко [1, с.132].

Як зазначає Т. Бойченко, валеологічну освіту характеризує принцип превентивності. Врахування змісту цього принципу докорінно впливає на необхідність вчасного, попереднього подання тієї чи іншої інформації усім учасникам навчально-виховного процесу, а особливо учням з урахуванням їх віку, психологічної готовності до сприйняття важливої інформації не лише для збереження рівня їх здоров'я, а часом навіть і життя. Принцип превентивності впливає на вибір елементів змісту освіти, структурування навчальних програм. Означені аспекти надто суперечливі, особливо в суспільстві, яке переживає бурхливі зміни, є нестабільним в силу свого формування. Саме тому актуальним є аналіз компонентів цього принципу, визначення не лише його суті, але й розроблення чітких схем його реалізації, особливо на етапі валеологічної освіти дітей та підлітків.

Принцип превентивності безперервної валеологічної освіти базується на профілактиці як філософській категорії.

Застосування схеми профілактики як комплексу застережних дій, розбудованого на основі світоглядного, загальнотеоретичного та спеціально наукового методологічних рівнів, сприяє ефективній реалізації навчання суб'єктів усіх ланок безперервної валеологічної освіти [2, с.4-10].

Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмій у молодших школярів у навчально-виховній діяльності висвітлені у наукових працях Б. Долинського. На думку науковця, перед вищою школою сьогодні постає важливе завдання щодо підготовки майбутнього вчителя, який здатний не лише навчати й виховувати школярів, а й формувати їхню культуру здоров'я, тобто ціннісне ставлення до власного здоров'я. Необхідно готувати майбутніх учителів початкових класів до сумлінної ґрунтовної оздоровчої і профілактичної роботи з молодшими школярами [4, с.7].

Дослідженню теоретичних та методичних засад формування еколого-валеологічної культури майбутніх учителів присвячені наукові праці Ю. Бойчука та О. Микитюка, які зазначають, що ураховуючи соціальну місію вчителя, центр суспільної уваги фокусується навколо професіоналізму та еколого-валеологічної культури саме його особистості. Еколого-валеологічна культура як один із важливих складників загальної і професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя є мірою і засобом самоактуалізації та творчої самореалізації педагога. Водночас еколого-валеологічна культура виступає як інтегрована якість особистості, передумова ефективної еколого-валеологічної діяльності, показник професійної компетентності й мета професійного самовдосконалення [5, с.10].

Ролі самостійної роботи у формуванні валеологічно компетентних майбутніх учителів присвячено дослідження О. Бондаренко. Науковець доходить

висновку, що у педагогічних університетах приділяється певна увага якості професійної підготовки майбутніх учителів як пропагандистів та вихователів здорового способу життя, безпечної організації життєдіяльності серед учнів, це актуалізує питання формування їхньої валеологічної компетентності. Проте, залишаються недостатньо розробленими напрями та засоби формування валеологічної компетентності студентів педагогічних університетів [3, с.370-371].

На нашу думку, започаткування і подальший розвиток здоров'язберезувальної компетентності як однієї з необхідних життєвих компетентностей школярів необхідно активно здійснювати ще у початковій школі. Вирішення проблеми зміцнення і збереження здоров'я молодших школярів можливо досягнути за умови набуття медико-валеологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки.

Метою статті є визначення організаційно-педагогічних засад формування медико-валеологічної компетентності в системі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Рівень реалізації фахових функцій визначається фаховою компетентністю сучасного педагога, яка в свою чергу визначається доменом фахової компетентності, що є сукупністю якісних ознак фахівця, набутих в процесі професійної підготовки. Домен компетентності визначається освітньо-кваліфікаційними вимогами, які обумовлюють кінцевий результат етапу навчання у ВНЗ за освітньо-кваліфікаційним рівнем, або педагогічного процесу, що забезпечує завершення професійної підготовки.

Фахову компетентність, на нашу думку, можна розцінювати як властивість, що відповідає якісній характеристиці суспільної корисності у певній сфері діяльності, водночас є якісним показником системи професійної підготовки фахівця у ВНЗ.

Отже, процес професійної підготовки фахівця має бути побудованим, перш за все, за вимогами часу, суспільними потребами, відповідно інновацій суспільного розвитку: досягнень науково-технічного та соціального прогресу, освіти і культури. Тому на сучасному етапі розвитку професійної освіти раціональним є встановлення інтегрованих доменів компетентності, які є переліком ключових компетентностей у галузі знань, або сфері професійної діяльності.

При визначенні доменів компетентності в системі професійної освіти необхідно встановити цілі, завдання, структуру професійної діяльності, перспективи розвитку певної галузі, статистичні дані суспільної потреби у фахівцях та прогнозований рівень задоволення цієї потреби, суспільні зміни і тенденції до змін, як позитивних так і негативних в означеній сфері діяльності. Саме за таких засад повинна вибудовуватися система якісної професійної підготовки сучасного педагога.

Якість вищої освіти на сучасному етапі є одним з національних пріоритетів. Підґрунтям оцінки якості вищої освіти, професійної підготовки майбутніх фахівців є система стандартів вищої освіти, що включає державний стандарт вищої освіти, галузеві стандарти вищої освіти, стандарти вищої освіти ВНЗ.

Державним стандартом визначено: перелік назв кваліфікацій за професійними назвами робіт, які мають виконувати фахівці, відповідно набуття певного освітньо-кваліфікаційного рівня на первинних посадах; перелік напрямів і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у ВНЗ відповідно освітньо-кваліфікаційних рівнів; вимоги до освітніх рівнів вищої освіти; вимоги до освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти.

Галузевими стандартами вищої освіти визначено: освітньо-кваліфікаційні характеристики випускників ВНЗ; освітньо-професійні програми підготовки; засоби діагностики якості вищої освіти.

Перелік спеціалізацій за спеціальностями, варіативні частини освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників вищих навчальних закладів; варіативні частини освітньо-професійних програм підготовки; варіативні частини засобів діагностики якості вищої освіти; навчальні плани та програми навчальних дисциплін визначено стандартами вищої освіти вищих навчальних закладів.

Цілі вищої освіти та професійної підготовки, вимоги до фахової компетентності та інші соціально важливі якості майбутнього фахівця визначає освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника вищого навчального закладу.

Нормативний термін, нормативну частину змісту професійної підготовки за певним напрямом, спеціальністю відповідно освітньо-кваліфікаційного рівня, вимоги до змісту, обсягу та рівня освіти встановлює освітньо-професійна програма. Нормативний термін навчання за освітньо-професійною програмою галузевого стандарту вищої освіти встановлюється за визначеним рівнем професійної діяльності.

Професійну підготовку фахівців певних спеціалізацій за спеціальностями відповідно суспільних потреб, ринку праці особливостей суспільного поділу праці в Україні, визначають варіативні частини освітньо-кваліфікаційних характеристик, освітньо-професійних програм, засобів діагностики якості вищої освіти, що включають стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів.

Отже, домен фахової компетентності визначається нормативними і варіативними частинами освітньо-кваліфікаційних характеристик, освітньо-професійних програм, засобів діагностики якості вищої освіти галузевого стандарту вищої освіти та стандарту вищої освіти ВНЗ. Процес професійної підготовки, як поетапний послідовний безперервний педагогічний процес здійснюється за навчальними планами. Навчальні плани є підґрунтям організації педагогічного процесу, визначають графіки навчального процесу за роками, семестрами, послідовність та обсяги навчального часу для вивчення навчальних дисциплін, форми навчальних занять, послідовність і терміни проведення з метою реалізації якісної підготовки майбутніх фахівців відповідно освітньо-кваліфікаційних характеристик, освітньо-професійних програм, засобів діагностики якості вищої освіти, також визначають засоби і форми проведення підсумкового контролю, упорядковують науково-методичну систему професійної підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ.

Формування медико-валеологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи ми визначаємо як цілеспрямований, науково обґрунтований педагогічний процес набуття фахово-особистісних якостей на підґрунті

теоретичних і практичних медико-валеологічних знань, умінь та навичок, особистісної здатності до професійного творчого розвитку, шляхом самовдосконалення, удосконалення системи шкільної освіти, застосування передового педагогічного досвіду та освітніх інновацій у галузі здоров'я людини, обумовлений науково-методичною системою та організаційно-педагогічними засадами професійної підготовки у ВНЗ.

З метою визначення організаційно-педагогічних засад формування медико-валеологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи в системі професійної підготовки нами проведено дослідження нормативних та варіативних частин освітньо-кваліфікаційних характеристик, освітньо-професійних програм, засобів діагностики якості вищої освіти відповідно галузевого стандарту вищої освіти підготовки за напрямом 0101 Педагогічна освіта, спеціальності 6.010102 «Початкова освіта» та стандартів вищої освіти провідних вищих педагогічних навчальних закладів України.

Відповідно ГСВО підготовки бакалаврів за спеціальністю «Початкове навчання» нормативна частина визначає 135 кредитів навчальних дисциплін, з них - п'ять навчальних дисциплін медико-біологічного та медико-валеологічного спрямування, що забезпечують базовий рівень медико-валеологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи, відповідно це становить 12 кредитів (432 години, 8,15% обсягу навчального часу нормативної частини) для підготовки бакалаврів за спеціальністю «Початкова освіта», (спеціалізації: «Музика», «Хореографія», «Фізичне виховання», «Образотворче мистецтво», «Іноземна мова», «Практична психологія») освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» та 13,5 кредитів (484 годин, 10% обсягу навчального часу нормативної частини) для підготовки бакалаврів за спеціальністю «Початкова освіта» і спеціалізацією «Практична психологія».

Нами проведено інтегроване тестування як фахове випробовування та анкетування, що визначають рівень сформованості медико-валеологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи після закінчення навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», яке виявило, що у студентів четвертих курсів факультетів початкової освіти і практичної психології володіння сучасними освітніми технологіями у галузі здоров'я людини, готовність до реалізації Концепції неперервної валеологічної освіти у ЗНЗ, ведення профілактично-виховної, оздоровчої роботи у початковій школі з використанням інноваційних технологій навчання і виховання та новітніх технічних засобів знаходяться на низькому рівні (нижче 45%).

На нашу думку, раціональним є удосконалення науково-методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, шляхом доповнення циклу професійної підготовки навчальних планів навчальними курсами і навчальними дисциплінами за вибором навчального закладу, що реалізують Концепцію неперервної валеологічної освіти у ВНЗ, розкривають методологічні основи ведення профілактики захворювань молодших школярів, розкривають зміст освітніх інновацій у галузі здоров'я людини, вивчають сучасні технології навчання основ здоров'я відповідно вікового розвитку школярів.

Висновки

Формування медико-валеологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи - цілеспрямований, науково обґрунтований педагогічний

процес набуття фахово-особистісних якостей, обумовлений науково-методичною системою та організаційно-педагогічними засадами професійної підготовки у ВНЗ.

Для підвищення ефективності педагогічного процесу формування медико-валеологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи раціональним є удосконалення науково-методичної системи, шляхом доповнення циклу професійної підготовки навчальних планів навчальними курсами і навчальними дисциплінами за вибором навчального закладу, що реалізують Концепцію неперервної валеологічної освіти в Україні, принцип превентивності – теоретичні та методичні засади ведення профілактики, санології, гігієни, а також розкривають зміст освітніх інновацій у галузі здоров'я людини.

Перспективами подальших пошуків у напрямку досліджень є удосконалення системи професійної підготовки учителів початкової школи, шляхом впровадження у навчальні плани навчальних курсів для вивчення нових навчальних дисциплін медико-валеологічного спрямування, зміст яких містить сучасні технології навчання основ здоров'я людини, освітні інновації у галузі біології, валеології, санології, гігієни, укладення навчальних програм у відповідності до вимог Європейської кредитно-трансферної системи, розробка і впровадження науково-методичного забезпечення, що сприятиме впровадженню інноваційних освітніх технологій у педагогічний процес формування медико-валеологічної компетентності майбутніх фахівців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойченко Т. Є. Здоров'язберігаюча компетентність: підходи до вивчення, основні ознаки /Т. Є. Бойченко // Моніторинг здоров'я школярів: міжсекторальна взаємодія лікарів, педагогів, психологів: Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю. –Харків: ДУ «ЮЗДП АМНУ», 2009. –С. 132–136.

2. Бойченко Т. Є. Принцип превентивності як засадчий у безперервній валеологічній освіті /Т. Є. Бойченко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – №10, 2010. – С. 3–11.

3. Бондаренко О. М. Роль самостійної роботи у формуванні валеологічно компетентних майбутніх учителів. / О. М. Бондаренко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – №10, 2010. – С. 369–377.

4. Долинський Б. Т. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності: монографія. / Б. Т. Долинський. – Одеса : Видавець М.П. Черкасов, 2010. – 269 с.

5. Микитюк О. М., Бойчук Ю. Д. Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя та науково-методична система її формування. / О. Микитюк, Ю. Бойчук / Педагогіка здоров'я: збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції / За загальною редакцією проф. О.М. Микитюка. –Х.: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2011. – С. 10–12.